

150 (150).
LEVON SARGİS EVRENGECYAN'IN ANLATTIKLARI
(1908, MARAŞ DOĞUMLU)

Maraş'ta bizim erkeklerimizi topladılar; götürüp katlettiler. Bizi de, kadın, çoluk, çocuk, koyun gibi sürdüler; çöllere düştük. Der Zor'a yayan geldik. Gece-gündüz yürüyorduk. Kimse kaçmasın diye, Ermenilerin etrafını, önümüzü, arkamızı, yanları, birkaç düzine jandarma çevirmişti. Gittik, gittik; aç susuz, ayağımızda ayakkabı, üstümüzde elbise yok. Yolda çocukları kaçııyorlardı; güzel kızları, gelinleri götürüp çalıştırıyorlardı. Yolda, her tarafta şişmiş cesetler, kesilmiş başlar ve başka ne istersen vardı. O şekilde yayan olarak Habur Nehri'ne vardık. Türkler herkesi katledip, boğazlayıp akıntı sürüklesin, götürsün diye nehre atıyorlardı. Veya yolun kenarında büyük bir çukur vardı; halktan binlercesini diri diri çukurun içine atıyorlardı. Sonra, bizi Ras-ül-Ayn'e götürdüler. Orda da kadınları çocukları kaçıyorlar, suya atıyorlardı. Orda, Çeçenler Ermenileri son ferdine kadar boğazladılar. İnsanları diri diri Fırat Nehri'ne, Habur Nehri'ne atıyorlardı; veyahutta, yolun kenarında yatan cesetleri gece vakti kurtlar yiyordu. Ceset kokusu dünyaya yayılmıştı. Herkesi öldürdüler; kim öldü; kim sağ kaldı bilmiyorum.

Bir Arap geldi; beni annemin kucağından çekti götürdü; annemin başına ne geldiğini bilmiyorum. O zaman, yedi yaşındaydım. O Arap beni kendi çadırına götürdü; orda, bir yıl sakladı; sonra beni dışarı çıkardı ve : "Git!" dedi. Ben aç, çıplak çöllere düştüm. Başka bir Arap adam beni gördü; bana acıdı; beni alıp kendi evine götürdü. Orda kuzulara, koyunlara bakıyordum. O Arabın yanında yedi yıl kaldım. Bana sadece bir parça ekmek veriyordu; başka hiçbir şey vermiyordu. Ben koyunlara bakıyor, onları kırlardan getiriyordum. Arap koyunları sağdıktan sonra, torununa süt veriyordu; bana ise yayık ayrıntı veriyordu; aramızda ayırım yapıyordu. Adımı Ali koymuştu; ama, ben Ermeni adımın Levon olduğunu ve Maraşlı bir Ermeni olduğumu biliyordum.

Ben sıkıldım; bedevilerin yanına gittim. Orda koyunlara bakıyorum. Yanında yedi yıl çalıştığım o adam geldi; beni ve koyunları yanına götürdü.

O zaman, bir adam gelip bana sordu : "Sen Ermeni misin?"

Ben korkup : "Hayır" dedim.

Ordan çıkıp kaçtım; yürüyerek Bağdat'a vardım. Bir işe girdim; çalıştım. Otuz dinar biriktirdim. Arap bir çocuk gelip beni buldu ve bana : "Biliyor musun? Senin Arap efendin öldü; karısı da öldü; üç kızları var; onlar öksüz kaldılar" dedi.

Ben onlara acıdım. Kalktım, biriktirdiğim paralarla elbise ve yiyecek aldım; babalarının bana yaptığı iyiliklere karşılık vermek için bunu onlara hediye olarak götürdüm. 1935 yılında, Telbrak'a gittim. Ben sürüyle koyun otlatıyorum; bir taraftan da Ermeni arıyorum. Ama, Ermenice bilmiyorum; soyadımı hatırlayamıyorum ki, yakınlarımı bulayım. Kimi görsem soruyorum; ama, kimseyi bulamadım; zira, beni anlamıyorlardı. Geri dönüp Telbrak'a gittim.

Otuz koyunum vardı. Bizim köyün muhtarı Parunak Şişikyan'a* gittim. O, hekim ve psikologdu. Bir Ermeni olarak onun evine yerleştim. Benim koyunlarımı kendi koyunlarına kattı. Onları olatmaya başladım.

Parunak sayesinde 1945 yılında, Telbrak'ta Gülen'le tanıştım; ona aşık oldum ve evlendik. Orda, iki yıl kaldık. Bir oğlumuz oldu.

1947 yılında, Ermenistan'a gitmek için, Beyrut'a gittik ve orda Pobeda gemisini bekliyorduk. Halep'ten yengem beni karantinada gördü; tanıdı; zira, herkese : "Ben Ermeniyim; Cezireli bir genç arıyorum; sırtında bir işaret var; bir köpeğin ısırık yarası" diyormuş. Geldi gördü ki, ben oyum. Halep'teki ağabeyime telgraf çekti. O da kahvehane işletiyormuş. Ağabeyinin hayatta olduğunu duymuş. Beni bulmak için, kahvehanesini kapatıp, eve dahi uğramadan Beyrut'a gelmiş.

Zaten ben annemi rüyamda görmüştüm. O bana şöyle demişti : "Oğlum! Sen benim adımı hatırlamıyorsun; ama, benim adım Khatun'dur; senin dört erkek kardeşin vardı."

Ve gerçekten de, ağabeyim gelip bana sordu : "Annemizin adı Khatun muydu?"; o zaman kucaklaştık, öpüştük. Ben Tiran ağabeyimi bulmuştum.

Tiran ağabeyim kendilerini Der Zor çöllerine kadar götürdüklerini anlattı. Hepsini diri diri çukurlara atıp yakmışlar. Annemizi de orda yakmışlar. Sonra, İngilizler Tiran ağabeyimi kaçırıp yetimhaneye yerleştirmişler. Öyle ki, dört erkek kardeşten Tiran ve ben hayatta kaldık. Onu İngilizler, beni de Araplar kurtardı.

Sonra Tiran ağabeyim beni Beyrut'ta yaşayan yakınlarımızın evine götürdü. Orda eğlendik. Sadece on beş gün birbirimizi görebildik. Kendisi yeniden Halep'e döndü; biz de Ermenistan'a geldik. O şekilde yeniden birbirimizden ayrıldık.

Ermeninin kaderidir bu.